

2. Скриньковський Р.М. *PS-менеджмент: концепція та еволюція* / Р.М. Скриньковський, Т.Б. Процюк // *Економіка. Фінанси. Право.* – 2013. – № 8. – С. 15 – 23.
3. Процюк Т.Б. *концептуальні засади процесно-структурованого менеджменту* / Т.Б. Процюк, Н.А. Степанюк, Р.М. Скриньковський // *Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту.* – 2013. – № 7. – С. 101 – 107.
4. Скриньковський Р.М. *Інвестиційна привабливість підприємства на мікрорівні у схемах та таблицях* / Р.М. Скриньковський, Т.Б. Процюк; *Наукова школа менеджменту Української академії наук.* – Хмельницький: *Видавець ФО-П Стасюк Л.С.,* 2013. – 48 с.
5. Кузьмін О.Є. *Теоретичні та прикладні засади менеджменту: [навч. посібн.]* / О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник. – [3-тє вид., доп. і перероб.]. – Львів: *Нац. ун-т “Львів. політехніка” (Інф.-вид. центр “ІНТЕЛЕКТ+” ІПДО), “Інтелект-Захід”,* 2007. – 384 с.
6. Янковська Л.А. *Менеджмент персоналу: підготовка та перепідготовка працівників підприємства: [навч. посібн.]* / Л.А. Янковська. – Л.: *Вид. Нац. ун-ту “Львів. політехніка”,* 2005. – 196 с.
7. Князь С.В. *Основи управлінського консультування: [навч. посібн.]* / С.В. Князь, Н.Г. Георгіаді, О.В. Князь. – Львів: *Вид. Нац. ун-ту “Львів. політехніка”,* 2006. – 156 с.

УДК 340.1(477)

Д.О. Олєйніков
старший викладач
Національний університет
«Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого»,
підполковник

ОСОБЛИВОСТІ СУБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ СПІВУЧАСТІ У ВЧИНЕННІ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

У статті розглянуто особливості кваліфікації за суб'єктивною стороною дій особи, що вчинила у співучасті з іншою особою злочин проти основ національної безпеки України. Висвітлені питання впливу обов'язкових ознак суб'єктивної сторони злочинів проти основ національної безпеки України на встановлення змісту усвідомлення їх співучасником, а також питання суб'єктивної помилки та її впливу на кваліфікацію дій співучасника.

Ключові слова: *злочини проти основ національної безпеки України, суб'єктивна сторона, співучасть, суб'єктивна помилка.*

В статье рассмотрены особенности квалификации по субъективной стороне действий лица, которое совершило в соучастии с другим лицом преступление против основ национальной безопасности Украины. Освещены вопросы влияния обязательных признаков субъективной стороны преступлений против основ национальной безопасности Украины на установление содержания осознания их соучастником, а также вопросы субъективной ошибки и её влияния на квалификацию действий соучастника.

Ключевые слова: *преступления против основ национальной безопасности Украины, субъективная сторона, соучастие, субъективная ошибка.*

The peculiarities qualification on the subjective side of a person who has committed in complicity with another person, a crime against the foundations of national security of Ukraine. The questions of the impact of the essential characteristics of the offense is against the foundations of national security of Ukraine to establish the content of the understanding of their partner, as well as issues of human error and its impact on the qualification action partner.

Key words: *crimes against the foundations of the national security of the subjective side, complicity, subjective error.*

Постановка проблеми. Співучасть у вчиненні злочину є однією із форм злочинної діяльності, яка має свої правові особливості. Ці особливості дозволяють виділити співучасть в окремий кримінально-правовий інститут. Її специфіка полягає у тому, що, по-перше, вчинення злочину об'єднаними зусиллями двох чи більше осіб завжди свідчить про підвищену суспільну небезпечність вчиненого, оскільки за співучасті вчинення чи приховування злочину полегшується, а також створюється можливість багатоепізодної злочинної діяльності; по-друге, склад злочину виконується лише завдяки спільній узгодженій діяльності всіх співучасників.

Що стосується злочинів проти основ національної безпеки України, то їх підвищена суспільна небезпека та уразливість об'єкта, поставленого під захист норм про кримінальну відповідальність, потребують дієвого механізму попередження та протидії їх вчиненню. Іноді суспільно небезпечні наслідки, що настають в результаті вчинення будь-якого із злочинів, передбачених Розділом I Особливої частини КК України, є настільки шкідливими для нашої держави та суспільства, настільки непередбачуваними у своєму розвитку, що боротьба із цією категорією злочинів є пріоритетною та дуже відповідальною. З огляду на це будь-які наукові дослідження, спрямовані на вирішення проблемних питань, що до сих пір існують у сфері застосування норм про кримінальну відповідальність за злочини проти основ національної безпеки України, є надзвичайно важливими.

Стан дослідження. Відповідно до ст. 216 Кримінального процесуального кодексу України досудове розслідування злочинів, передбачених статтями 109-114 КК України, здійснюється слідчими органів безпеки. Незважаючи на порівняно невелику кількість кримінальних справ минулих років та кримінальних проваджень, внесених за останній рік до ЄРДР за ознаками вчинення зазначених вище злочинів, потенційна небезпека злочинної діяльності проти основ національної безпеки України є набагато вищою за небезпеку, яку становлять для держави склади злочинів, що посягають на інші охоронювані законом об'єкти.

З іншого ж боку, окремі форми об'єктивної сторони складів злочинів проти основ національної безпеки України є настільки складними для реалізації, що потребують об'єднання зусиль співучасників задля досягнення злочинного результату, окремі форми сформульовані таким чином, що їх вчинення можливе лише за умови участі у злочині декількох осіб (наприклад, змова про вчинення дій, спрямованих на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади). Переважна більшість розкритих злочинів проти основ національної безпеки України, справи про які розслідувались слідчими СБ України, були вчинені у співучасті.

З огляду на особливе конструювання суб'єктивної сторони злочинів проти основ національної безпеки України (виключно прямий умисел у всіх зазначених складах, наявність у більшості складів обов'язкової ознаки суб'єктивної сторони – мети) питання встановлення її основних ознак у співучасників може бути ускладнене різницею окремих особливостей ставлення до вчинюваного діяння та його наслідків.

Необхідно відмітити той факт, що суб'єктивна сторона злочинів проти основ національної безпеки України на даному етапі досліджена недостатньо. Серед останніх публікацій, в яких це питання досліджується у зв'язку із загальним дослідженням того чи іншого складу злочину, передбаченого ст.ст. 109-114 КК України, можна назвати наукові роботи таких фахівців як Бантишев О.Ф., Боровенко В.М., Дерев'янка І.М., Картавіцев В.С., Климчук О.О., Мамчур В.М., Сотула О.С., Шлапаченко В.М. та ін. Питанням встановлення суб'єктивної сторони співучасників злочинів проти основ національної безпеки України у працях зазначених авторів приділено недостатньо уваги, по окремих питаннях ними зроблені дещо спірні висновки. Ці та інші обставини обумовлюють необхідність подальших наукових досліджень у напрямку визначення суб'єктивної сторони співучасників злочинів, передбачених ст. ст. 109-114 КК України.

Метою цієї статті є усунення існуючих проблемних питань та вироблення єдиного підходу до кримінально-правової оцінки дій співучасників злочинів проти основ національної безпеки України, у яких суб'єктивна сторона злочину обтяжена наявністю одного чи декількох обов'язкових ознак (мотиву чи мети).

Виклад основних положень. Кримінальний кодекс України у ст. 26 визначає співучасть як умисну спільну участь декількох суб'єктів злочину у вчиненні умисного злочину. Це визначення є універсальним, охоплює всі обов'язкові об'єктивні та суб'єктивні ознаки, передбачені як нормами Загальної частини, так і нормами Особливої частини, необхідні для будь-якого різновиду (форми) співучасті в якості конститутивної чи кваліфікуючої ознаки складу злочину. Умисна спільна участь у вчиненні злочину декількох осіб, як правило, становить більшу суспільну небезпеку, ніж вчинення злочину однією особою.

Співучасть передбачає наступні обов'язкові ознаки: множинність суб'єктів при вчиненні одного злочину (двох та більше), спільність їх дій при вчиненні злочину, умисний характер спільних дій, спрямованих на вчинення конкретного умисного злочину. Ознака множинності суб'єктів передбачає, що у злочині, який вчиняється у співучасті, приймають участь дві та більше особи, які підлягають кримінальній відповідальності, тобто досягли віку, з якого настає кримінальна відповідальність, та є осудними. Співучасть у будь-якій формі може мати місце тільки у випадку наявності двох та більше належних суб'єктів злочину, тобто тих, які, відповідно до закону, можуть нести кримінальну відповідальність за той або інший злочин.

Ознака спільності всіх дій співучасників означає, що фізичні та інтелектуальні зусилля всіх і кожного направлені на вчинення одного спільного для всіх них злочину, коли кожен своїми діями робить внесок у його вчинення. С.Д. Шапченко виділяє окремою ознакою співучасті також наявність причинного зв'язку між діями кожного співучасника і єдиним злочинним результатом [1, с. 259]. О.В. Барков відзначає, що ознака спільності дій з урахуванням акцесорної природи співучасті, передбачає, що дії кожного співучасника повинні бути причинно обумовленими діями інших співучасників і, в кінці-кінців, причинно пов'язані з діями виконавця (співвиконавців), і, відповідно, із злочинним результатом [2, с. 43]. Вимога причинного зв'язку у співучасті також означає, що співучасть з об'єктивної сторони можлива, якщо це відбувається або до моменту завершення злочинного діяння, або в процесі вчинення злочину і до настання юридично значимого злочинного результату, який виражає матеріальний зміст цього злочину.

У загальному вигляді суб'єктивна сторона співучасті характеризується лише умисною формою вини. Проте, і тут необхідно погодитись з О.В. Барковим у тому, що зміст умисної форми вини співучасників (незалежно від їх ролі у злочині, який вчиняється спільними діями) відрізняється від умислу суб'єкта злочину, який діє індивідуально [2, с. 44]. Так звані інші співучасники (організатор, підбурювач і пособник), а також співвиконавці повинні усвідомлювати не тільки суспільно небезпечний характер своїх дій, але й факт спільної участі у злочині з іншою особою, і, перш за все, злочинний характер дій виконавця. Найбільш актуальне це зауваження у випадку вчинення злочинів, передбачених ст.ст. 111, 112 та 114 КК України, оскільки у зазначених складах інтелектуальний момент прямого умислу ускладнений усвідомленням особи, яка вчиняє злочин, тих або інших обставин, усвідомлення яких є обов'язковою умовою притягнення особи до кримінальної відповідальності саме за цей злочин. Так, здійснюючи на замовлення організатора посягання на життя державного чи громадського діяча, виконавець повинен усвідомлювати той факт, що таке посягання здійснюється у зв'язку із державною чи громадською діяльністю потерпілого.

Особливістю конструювання норм про кримінальну відповідальність за злочини проти основ національної безпеки України є те, що у більшості випадків за відсутності спеціальної ознаки суб'єктивної сторони діяння, яке об'єктивно підпадає під ознаки складів вказаних вище злочинів, повинно кваліфікуватися як злочин, передбачений іншою статтею Особливої частини КК України, або ж взагалі не визнаватися злочинним. Досить характерним прикладом першої ситуації є злочин, передбачений ст. 113 КК України. Якщо особа вчиняє дії, які хоча об'єктивно й схожі на дії, що становлять об'єктивну сторону диверсії, проте вчиняє їх без відповідної мети – ослаблення держави, яка прямо передбачена у ст. 113 КК України, то її дії, в залежності від обставин, кваліфікуються за іншими статтями КК України – ст. 194, ст. 258 і т.п. Прикладом другої ситуації є, наприклад, збирання відомостей, що становлять державну таємницю, без мети подальшої їх передачі іноземній державі, іноземній організації або їхнім представникам. Ці дії взагалі не є злочином і не підпадають під ознаки будь-якої із статей КК України.

Спільна умисна участь ще більше ускладнює у деяких випадках кримінально-правову оцінку вчиненого, особливо тоді, коли мотиви співучасників дещо різняться, і, в залежності від усвідомлення тих або інших обставин, постає питання про можливість притягнення осіб до кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти основ національної безпеки України.

Автори підручника з кримінального права України підкреслюють, що кожен із співучасників усвідомлює можливість діяти спільно, бажає об'єднати свої зусилля із зусиллями інших осіб і брати спільну участь як виконавець, організатор, підмовник або пособник у досягненні злочинного результату. Спільна діяльність співучасників об'єднується умислом, спрямованим на досягнення одного і того самого результату. Лише за наявності умислу співучасник підлягає відповідальності не тільки за дії, які він сам вчинив, але й за результат дій усіх інших співучасників [1, с. 262].

З урахуванням сказаного вище автори підручника з кримінального права Росії роблять висновок, що особливості вольового моменту умислу співучасників полягають у тому, що у всіх випадках умисел є тільки прямим. Не можна вести мову про співучасть у злочині, якщо учасники (підбурювач і пособник) діяли з непрямим умислом. Співучасник усвідомлюючи, що його дії сприяють вчиненню злочину, не може свідомо допускати, що у ньому приймає участь. Якщо він сприяє злочину чи підбурює до нього, то він його і бажає [3, с. 334].

Вище наведені загальні характеристики суб'єктивної сторони співучасті у вчинюваному злочині. Разом з тим специфіка та особливості суб'єктивної сторони окремих складів злочинів будуть ускладнювати окремі питання кваліфікації дій співучасників. Що стосується злочинів проти основ національної безпеки України, то суб'єктивна сторона кожного із них містить конструктивні особливості, які відрізняють цю категорію злочинів від інших, або взагалі від незлочинних діянь.

Якщо мова йде про спеціальну мету, яка притаманна таким складам, як диверсія, посягання на життя державного чи громадського діяча (у цьому злочині мета прямо не закріплена, проте вбачається з огляду на наявність такої обставини, як вчинення посягання у зв'язку із державною чи громадською діяльністю потерпілого), шпигунство та державна зрада у формі шпигунства, а також дії, передбачені ст. 109 та ст. 110 КК України, то конструктивна наявність такої мети обумовлює встановлення додаткових обставин психічного ставлення суб'єкта до вчиненого злочину. Якщо ж злочин вчиняється у співучасті, то встановлення таких обставин може виявити неоднакове ставлення суб'єктів до вчиненого, що обумовлює проблемні питання кримінально-правової оцінки дій окремих осіб.

Так, наприклад, у ст. 113 КК України обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони складу злочину є спеціальна мета – ослаблення держави. Саме з цією метою особа вчиняє дії, що утворюють об'єктивну сторону диверсії (вибухи, підпали, дії, спрямовані на масове знищення людей, заподіяння тілесних ушкоджень чи іншої шкоди їхньому здоров'ю, на зруйнування або пошкодження об'єктів, які мають важливе народногосподарське чи оборонне значення і т.д.). Проте диверсія – досить складний та багатоступінний злочин, що передбачає виконання цілої послідовності інших, підготовчих дій, які на останньому етапі реалізації, гарантують суб'єкту досягнення злочинного результату.

Отже питання співучасті, коли особа прагне полегшити вчинення злочину шляхом втягнення у нього інших співучасників, має далеко не теоретичний характер. Так, представник іноземної держави, проводячи проти України підривною діяльністю, може втягнути у вчинення диверсії громадянина України, який хоча й не прагне ослабити державу, проте з корисливих мотивів, за винагороду, надає першому у проведенні такої

діяльності, вчиняючи дії, які об'єктивно спрямовані на ослаблення держави. При цьому, відсутність комплексного підходу до встановлення ознак суб'єктивної сторони, які об'єднують психічну діяльність співучасників злочину, може призвести до неможливості на практиці довести факт співучасті осіб у вчиненні злочину проти основ національної безпеки України.

Підсумовуючи наведені вище ситуації, розглянемо приклад із вчиненням диверсії у декількох напрямках – особа, яку втягають у вчинення злочину, діє з корисливим умислом, та особа, яку втягають у вчинення злочину переслідує антидержавну мету, передбачену у відповідній статті. Якщо особа вступає у змову з представником іноземної держави та вчиняє злочинні дії з корисливих мотивів, то виникає проблемне питання – чи можна кваліфікувати дії цієї особи за відповідною статтею, що передбачає кримінальну відповідальність за вчинення злочину проти основ національної безпеки України? Особливо, якщо суб'єктивна сторона зазначеного злочину обтяжена наявністю такої ознаки суб'єктивної сторони, як мета злочину (наприклад, ослаблення держави, як мета злочину, передбаченого ст. 113 КК України). Формально можна встановити, що метою дій суб'єкта є отримання матеріальної винагороди за вчинений злочин, ослаблення держави нібито не є кінцевою метою таких дій.

Проте, якщо розкласти на етапи психічну діяльність особи, яка вчиняє диверсію, переслідуючи корисливі мотиви, на замовлення особи, яка прагне ослабити державу, то цілком зрозуміло, що, за умови усвідомлення виконавцем справжньої мети організатора чи підбурювача, перший розуміє, що його кінцева мета – отримання грошової винагороди – цілком залежить від настання шкідливих наслідків, здатних ослабити державу. Тому, бажаючи отримати винагороду, особа, усвідомлюючи характер своїх дій та кінцевих їх результатів, прагне спричинити шкоду державі. Але ця мета є проміжною по відношенню до кінцевої, що не міняє суті справи.

Іншим прикладом є особливості суб'єктивної сторони посягання на життя державного чи громадського діяча у тому випадку, коли організатор злочину за матеріальну винагороду залучає до вчинення такого посягання особу, яка здійснює вбивство чи замах на вбивство з корисливих мотивів. Формальний підхід до встановлення суб'єктивної сторони співучасників свідчить, що до відповідальності за вчинення злочину, передбаченого ст. 112 КК України, можливо притягнути тільки організатора цього злочину, оскільки, на перший погляд, особа, яка вчиняла вбивство «на замовлення», діяла з корисливих спонукань, а, отже, її метою було отримання грошової винагороди за вчинений злочин, а не, наприклад, бажання перешкодити політичній чи громадській діяльності потерпілого, чи взагалі її припинити. За таких умов маємо досить аргументів щодо притягнення виконавця до кримінальної відповідальності за п. 6 ч. 2 ст. 115 КК України і лише декілька – за ст. 112 (потерпілим є державний чи громадський діяч).

Проте, якщо враховувати точку зору С.Д. Шапченка, наведену вище, про те, що окремою ознакою співучасті є наявність причинного зв'язку між діями кожного співучасника і єдиним злочинним результатом, то у випадку усвідомлення виконавця злочину характеру результату (а відповідно і шкідливих наслідків) злочину, що вчиняється, за умови небажання виконавцем тієї мети, до якої прагне організатор посягання на життя державного чи громадського діяча, перший має можливість відмовитись від вчинення такого посягання, передбачаючи настання шкідливих наслідків у сфері національної безпеки. Якщо ж виконавець продовжує реалізовувати злочинний замисел організатора, то немає ніяких підстав вважати, що злочинний результат не охоплюється також і його бажанням. Таким чином, у випадку, коли особа вчиняє на замовлення посягання на життя державного чи громадського діяча, її дії необхідно кваліфікувати за ст. 112 КК України. Проте, і це необхідно враховувати у ході кримінально-правової оцінки, відповідно до п. 12 Постанови Пленуму ВС України від 7 лютого 2003 року № 2 «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи», коли убивство державного чи громадського діяча чи замах на нього вчинені за інших обтяжуючих обставин, передбачених ч. 2 ст. 115 КК України, дії винної особи додатково кваліфікуються і за відповідними пунктами цієї статті [4]. Отже, кінцевою кваліфікацією дій особи, яка як виконавець на замовлення організатора вчиняє посягання на життя державного чи громадського діяча з корисливих мотивів, буде кваліфікація за ст. 112 та п. 6 ч. 2 ст. 115 КК України.

Виключенням може бути ситуація, коли організатор приховує від безпосереднього виконавця справжні мотиви посягання. Підтримуємо точку зору російського науковця Д.В. Царева, який зазначає, що, якщо підбурювач чи організатор вводять в оману безпосереднього виконавця з приводу своїх реальних політичних цілей та мотивів, приховуючи їх за побутовими причинами, то виконавець повинен нести відповідальність за умисне вбивство, а підбурювач чи організатор – за посягання на життя державного чи громадського діяча [5, с. 214].

Окремим питанням необхідно розглянути питання суб'єктивної помилки при співучасті у вчиненні окремих злочинів проти основ національної безпеки України. Під помилкою в кримінальному праві розуміють це неправильне (хибне) уявлення особи про юридичне значення та фактичний зміст свого діяння, його наслідків та інших обставин, що передбачені як обов'язкові ознаки (елементи) у відповідному складі злочину [1, с. 185].

Досить характерним прикладом, коли усвідомлення суб'єктом в момент вчинення злочину особливих ознак співучасника має вирішальне значення, є злочин, передбачений ст. 111 КК України у формі шпигунства та надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підірвної діяльності проти України.

Так, головною ознакою, за якою необхідно відмежовувати державну зраду у формі шпигунства від злочину, передбаченого, наприклад, ст. 328 КК України, є те, що адресатом розголошення відомостей, що становлять державну таємницю, виступає іноземна держава, іноземна організація або їх представник. Цю ознаку необхідно дослідити в 2-х аспектах – як таку, що сприймається суб'єктивно, та таку, що сприймається об'єктивно. Об'єктивне

сприйняття характеризується наявністю реальних ознак, за сукупністю яких особу можна віднести до «іноземного адресата». Суб'єктивне сприйняття може бути як реальним, так і помилковим, коли суб'єкт без наявних на те підстав вважає певну особу представником іноземної держави чи організації, і навпаки – розглядає представника іноземної держави чи організації як рядового громадянина України. Зазначена помилка суб'єктивного сприйняття особи, з якою суб'єкт вступає у змову на вчинення певних дій (збирання з метою передачі або передача відомостей, що становлять державну таємницю, чи надання допомоги у проведенні діяльності, яка є об'єктивно шкідливою для України) досить суттєво впливає на кваліфікацію вчиненого.

Якщо суб'єкт (громадянин України) передає відомості, що становлять державну таємницю особі, яку помилково вважає представником іноземної держави чи іноземної організації, проте особа такою не є, то дії суб'єкта необхідно кваліфікувати як закінчений замах на державну зраду у формі шпигунства. Якщо ж суб'єкт злочину вважає, що розголошує відомості, що становлять державну таємницю, рядовому громадянину України, який, як виявляється згодом, є представником іноземної організації і збирає ці відомості для їх використання іноземною державою або організацією, за умови помилки в особі співучасника кримінальна відповідальність за державну зраду у формі шпигунства виключається, натомість суб'єкта буде притягнуто до кримінальної відповідальності за ст. 328 КК України, за наявності усіх інших ознак складу цього злочину.

Аналогічна ситуація має місце і у випадку вчинення у співучасті дій, які об'єктивно є шкідливими для національної безпеки України, та спричиняють певну шкоду об'єктам, зазначеним у диспозиції статті (суверенітет, територіальна цілісність та недоторканність, обороноздатність, економічна чи інформаційна безпека України). Якщо особа вчиняє ці дії за завданням іноземної держави, іноземної організації або їх представників, то така особа підлягає кримінальній відповідальності за державну зраду у формі надання допомоги вказаним адресатам у проведенні ними підривної діяльності проти України. Якщо суб'єкт помилково сприймає особу, за завданням якої він діє, як представника іноземної держави або організації, то вчинене ним необхідно кваліфікувати як закінчений замах на злочин, передбачений ч. 1 ст. 111 КК України. У випадку ж, коли особа діє за завданням такого адресата, проте не усвідомлює цього, то кримінальна відповідальність за державну зраду відсутня, рівно як і відповідальність за самі дії, якщо вони не становлять окремого складу іншого злочину.

Висновок. Таким чином, якщо підвести підсумок, у деяких формах державної зради та у шпигунстві ми маємо досить нехарактерну ознаку суб'єктивної сторони, яку необхідно встановлювати задля правильної кваліфікації – усвідомлення факту того, що особа, у співучасті з якою діє суб'єкт, є представником іноземної держави чи організації. Відсутність усвідомлення цієї ознаки може виключати кримінальну відповідальність за ст.ст. 111 та 114 КК України, чи впливати на особливості кваліфікації вчиненого.

Підсумовуючи наведені вище аргументи та точки зору, зауважимо, що суб'єктивна сторона співучасті у злочинах проти основ національної безпеки України має свої особливості, викликані конструюванням суб'єктивної сторони норм закону про кримінальну відповідальність за вказану категорію злочинів. Кримінально-правова оцінка вказаних діянь повинна здійснюватися як з урахуванням вимог Загальної частини КК України, так і з урахуванням особливостей конструювання суб'єктивної сторони злочинів проти основ національної безпеки України.

Задля притягнення співучасника у вчиненні злочину проти основ національної безпеки України до кримінальної відповідальності необхідно встановлювати його обізнаність у всіх обставинах, які є обов'язковими для усвідомлення. Якщо обов'язковою ознакою складу злочину, передбаченого Розділом I Особливої частини КК України, є відповідна мета, то слідчий у ході досудового розслідування повинен встановити точну обізнаність виконавцем, який діє в інтересах організатора злочину, про дійсні мотиви та мету останнього. У випадку, коли безпосередній виконавець усвідомлює цю мету та направляє свої зусилля на її досягнення, навіть якщо він діє з інших мотивів, його дії необхідно кваліфікувати за відповідною статтею, що передбачає кримінальну відповідальність за злочини проти основ національної безпеки України.

Встановлення суб'єктивної помилки при співучасті у вчиненні злочину також впливає на кваліфікацію. Межі впливу помилки на кваліфікацію дій особи, яка вчиняє злочин проти основ національної безпеки України, в принципі, відповідають загальним правилам, проте мають свої особливості, з урахуванням обсягу усвідомлення особою певних обставин, усвідомлення яких є обов'язковою для її притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення злочинів цієї категорії.

Література

1. *Кримінальне право України. Загал. частина: Підруч. для студентів юрид. вузів і фак. / Г.В. Андрусів, П.П. Андрушко, В.В. Бенювський та ін.; За ред. П.С. Матишевського та ін. – К.: Юрінком Інтер, 1997. – 512 с.*
2. *Научно-практический комментарий к Уголовному кодексу Республики Беларусь / Н.Ф. Ахраменка [и др.]; под. общ. ред. А.В. Баркова, В.М. Хомича. – Минск: ГИУСТ БГУ, 2007. – 1007 с.*
3. *Уголовное право. Общая часть: учебник / отв. ред. И.Я. Козаченко. – 4-е изд. перераб. и доп. – М.: Норма, 2008, – 720 с.*
4. *Постанова Пленуму ВС України від 7 лютого 2003 року № 2 «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи».*
5. *Царев Д.В. Общее понятие и признаки преступлений против основ конституционного строя и безопасности государства в России: дисс. ...канд. юрид. наук: 12.00.08 / Царев Дмитрий Вячеславович. – Иваново, 2005. – 260 с.*